

FAKTA

Kampen om oljen:

■ Fredag la regjeringen fram en forvaltningsplan for Barentshavet som ifølge de rødgrønne selv forsøker å balansere hensynene til miljøvern og oljeutvinning i de nordlige havområdene. Siden det ble funnet olje på Snøhvit- og Goliatfeltene i Barentshavet har spørsmålet vært et av de mest sentrale for norske myndigheter, og et av de vanskeligste i regjeringsforhandlingene mellom Ap, Sp og SV.

«Med sin kombinasjon av miljøhensyn og næringsinteresser bør denne planen kunne bli et forbilde for mange land»

JENS STOLTENBERG, 31. MARS

Et norsk korstog for miljøet i nordområdene fremstår ikke som

Norge – i førerse

Pål Skedsmo og
Leif Christian Jensen

MED ANDRE ORD

For den rødgrønne regjeringen er nordområdene Norges viktigste satsningsområde. Utenriksministeren fremholder at langsiktighet, gjenkjennbarhet og forutsigbarhet skal være sentrale kjennetegn ved regjeringens nordområdepolitikk. Denne holdningen koples med en betydelig entusiasme fra toneangivende næringsinteresser og lokalpolitikere, og til sammen gir dette inntrykk av at Norge inntar – og må innta – en offensiv posisjon i det pågående spillet om ressursene i nordområdene.

Og det er nok av utfordringer å ta tak i: Overfiske og kontrollproblemer i fiskevernsone rundt Svalbard – slik vi så i Elektron-saken – og de foreløpig resultatløse delelinjeforhandlingene er tydelige tegn på det. Eksemplene viser at nordområdene slik sett fortjener politisk oppmerksomhet. Det skal vi ikke gå i rette med.

Men samtidig som regjeringens forvaltningsplan for nordområdene – som ble lagt fram fredag 31. mars – har fått en noe blandet mottakelse, er det behov for å nyansere den overordnede nordområdedebatten, som etter vårt syn er preget av en euforisk stemning i store deler av offentligheten. Denne euforien kommer til

uttrykk på flere måter: NHO bærer for eksempel frem den reneserte Klondykestemming med forventninger om store ringvirkninger for norsk næringsliv; «Oppdrag Nord» heter det på den fronten. Fiskeriministeren hevder på sin side at Nord-Norge har vunnet tre ganger i lotto: Natur, fisk og olje.

Hadde vi hatt vår egen variant av gassfeltet Sjtokmanovskoje (Sjtokman) på ubestridt norsk territorium, breddfullt av olje eller gass, kunne beruselsen synes mer berettiget. Hittil er det gjort to funn på norsk sokkel som anses som drivverdige, nemlig Snøhvit og Goliat. Disse er imidlertid beskjedne sammenliknet med Sjtokman.

At det ikke er gjort flere store funn, kan selvsagt ha sammenheng med lite prøveboring. Forskningsinstituttet Sintef har imidlertid gjennomført en studie som antyder at store mengder olje og gass kan ha lekket ut gjennom millioner av år, hvilket kan bety at utsiktene på norsk sokkel ikke er spesielt lovende. Om nye drivverdige felt mot formodning skulle bli oppdaget, er det likevel ikke grunn til å tro at dette vil gi like store ringvirkninger for lokalt næringsliv som mange håper.

Norges delaktighet i et fremtidig gasseventyr ser ut til i stor grad å være opp til russernes vilje til, og interesse av, å slippe norske selskaper inn på russisk sokkel. Derfor posisjonerer Statoil og Hydro seg overfor Gazprom for å få innpass på Sjtokmanfeltet. En slik strategisk og langsiktig posisjonering kan tolkes som en erkjennelse av at det er gjort langt større funn på russisk enn på norsk sokkel. Produksjonsstart ved Sjtokman ligger flere år frem i tid, men gjennom media kan

man tvert imot få inntrykk av at utvinningen allerede er i gang offshore.

I denne sammenheng er det interessant å observere at oljeskorpene i langt større grad kommuniserer *nøkterne* forventninger til mulighetene i nordområdene enn det mange andre premisleverandører i den offentlige debatten gjør.

Den brede satsingen på nordområdene gir språklige og retoriske utslag som er med på å forme vår oppfatning av problemkomplekset, og dermed det oppfattede handlingsrommet for den praktiske politikutformingen. Der norske utenriksministre i en tiårsperiode har dratt til Barentsregionen, drar Gahr Støre nå til «Nordområdene». I begge tilfeller er det snakk om en tur til blant annet Kirkenes.

Nordområdene har med andre ord blitt en geografisk betegnelse, skjønt ingen ennå har definert hvor grensene går. Alt etter hva man snakker om, gis begrepet nordområdene nytt innhold, men hovedbildet som avtegner seg, er nok at nordområdene i all hovedsak handler om marine ressurser, petroleum, havareal – og de effektene utnyttelse av disse naturressursene kan gi på land.

Nordområdepolitikken fremstår med en klarere strategisk og geopolitisk slagside enn andre, mykere, politikkområder innenfor Barentssamarbeidet. Samtidig ser vi at nordområdene i større og større grad figurerer med stor forbokstav: Nordområdene er i ferd med å skrive seg inn i den nasjonale bevissthet som et geopolitisk område der Norge ønsker å fremstå med fasthet. Fastheten skal blant annet bidra til å fremme norske næringsinteresser, men som vi skal se også globale interesser knyttet til bære-

«'Boring for miljøet'-argumentasjonen synes å ha fått god klangbunn i en stor del av den norske offentligheten»

kraftig utvikling og beskyttelse av miljøet.

Et kronargument for norsk petroleumsutvinning i Barentshavet er at Norge er den beste garantist for en bærekraftig ressursutnyttelse. Norge ønsker å fremstå som et foregangsland for at adekvate miljømessige standarder settes og følges opp. Dette er et noe tvilsomt argument, og en sammenblanding av kunnskap – og til dels feilaktige forestillinger – om russisk lemfeldighet med miljøet. Vi mener at slike oppfatninger hviler mer på erfaringer fra atomoppyrdding på Kolahalvøya og «dødsskyene fra øst» enn kunnskap om hva slags miljømessig standard russerne setter for sin petroleumindustri.

Det kan virke som om Norges utvinningsinteresser kamoufleres som politisk idealisme ved å fremstille petroleumsutvinning nærmest som et slags miljøverniltak. Ikke minst gjelder dette det vi kan kalle «boring for miljøet»-argumentasjonen som synes å ha fått god klangbunn og bred resepsjon i en stor del av den norske offentlighetens forståelse av Norges rolle i nordområdene.

Argumentet går omtrent som følger: Det er viktig at vi kommer raskt i gang med petroleumsutvinning i Barentshavet, først og fremst for å sette miljøstandard og sikre en bærekraftig utvikling i nordområdene. Med andre ord

Vern til 2010:

■ Planen slår fast at områdene utenfor Lofoten og Vesterålen vernes mot oljevirkosighet fram til 2010, og at det med et par unntak legges begrensninger på utvinning i kystsonen utenfor Troms og Finnmark. Også ved iskanten mot nord og rundt Bjørnøya droppes planene om oljeutvinning, mens øvrige områder i Barentshavet åpnes for utvinning. Det er også klart at spørsmålet om utvinning i hele nordområdet igjen blir aktualisert i 2010 eller ved et regjeringsskifte i 2009.

Norge i nord:

■ Russlands store gassfelt Stjokman, spørsmålet om fortsatt kulldrift og bosetting på Svalbard, den uavklarte situasjonen rundt delinjen mellom norsk og russisk territorium i Barentshavet og forvaltningen av fiskeressursene i Barentshavet er andre grunner til at nordområdene er flagget som prioritert område for norske myndigheter generelt og den rødgrønne regjeringen spesielt.

veldig troverdig, skriver Pål Skedsmo og Leif Christian Jensen.

et i nord?

bør norske selskaper slippes inn på russisk side for å bidra med miljøvennlig teknologi overfor utvinningshungrige russere.

Påstanden om at vi må komme igang med boring for nærmest å redde miljøet er oppsiktsvekkende av to grunner:

* For det første er det interessant at utvinningstilhengerne ved å nærmest sette resonnetet på hodet har utfordret gyldigheten av miljøsidens argumentasjon.

* For det andre antyder det at det må eksistere noen veletablerte oppfatninger om Russlands forhold til miljøet.

En slik logikk er videre kun mulig å følge dersom vi har en klar oppfatning av at det virkelig er typisk norsk å være best også på miljøvern, og at vi i tillegg er enige om at Russland er og blir en miljøsinke som både har behov for og ønsker kompetanseheving fra «foregangslandet» Norge.

Slike og liknende premisser er ikke nødvendigvis positivt feilaktige, men de er unyanserte, altfor generaliserende og lite presise til at de bør utgjøre en

av bærebjelkene i det norske nordområderesonnementet. Norge som et foregangsland og Russland som miljøsinke tar seg ikke godt ut internasjonalt som legitimeringsgrunnlag for en bred og kraftfull satsning i nordområdene.

Det er for eksempel verdt å nevne at Russland per i dag stiller strengere krav til utslipp av boreslam ved boring i sine farvann, enn det Norge gjør på sin

side. Vi er klar over at det kanskje særlig på russisk side kan være stor forskjell på regler og håndhevingen av disse. Men per i dag opplever blant annet oljeselskapet BP at disse strengere reglene håndheves i Det Kaspiske hav. Det er derfor

uansett ikke urimelig å anta at de også vil gjøre seg gjeldende i russisk del av Barentshavet når det skal utvinnes petroleumskomster der en gang i fremtiden. Miljøvernministerens uttale for eksempel til NRKs Politisk Kvarter den 14. mars at det ikke er nytt for Miljøverndepartementet at russerne stiller slike krav og at Norge kan lære teknologi av russerne.

Dette er etter vår oppfatning et eksempel på uttalelser til ettertanke og en smule norsk selvransakelse. Ikke minst gjelder dette det inntrykket man får i offentligheten av generell norsk fortreffelighet og trang til å hjelpe russerne inn på den smale sti ved å bli mindre lemfeldig i sin omgang med miljøet.

Visjoner og store vyer for nordområdene er vel og bra, men kan definitivt bli et problem når de kommer i veien for en allmenn forståelse av debattens reelle problemstillinger, og

utgjør dermed en fare for at omverdens bilde av oss ikke stemmer med vårt eget selvbilde som energistormakt og miljøforkjemper. Et norsk korstog for miljøet fremstår ikke som veldig troverdig gitt de åpenbare kommersielle interessene. At Norge i tillegg har blitt kalt «is-havsimperialist», er kanskje ikke så merkelig når vi ser den misjonerende nordområ-

deretorikken i sammenheng med det faktum at lille Norge faktisk hevder suverenitet over cirka 30 prosent av Europas samlede land- og havareal.

Sist, men ikke minst, er de eksterne drivkreftene mange og sterke: En viss grad av edruelighet og nøkternhet i fremstillingen av det norske handlingsrommet knyttet til utfordringer og muligheter i nordområdene er derfor etter vårt syn på sin plass.

Når den politiske retorikken om fasthet og gjensjennelighet og den nærmest euforiske begeistringen skal omsettes i praktisk politikk, kan realitetene fort bli en øvelse i kompromissvilje. Norges rolle som selvopnevnt nordområdestormakt utstyrt med gode intensjoner i form av «bærekraft til verden» og «boring for miljøet» kan med fordel nyanteres mer i ordskiftet.

En «helhetlig» forvaltningsplan som kun gjelder den norske halvparten av Barentshavet viser også at nordområdene byr på større utfordringer enn Norge alene rår over, noe retorikken ikke alltid tyder på. Vår nærmest iboende forestilling om at «det er typisk norsk å være god» kan fungere godt som et underliggende mantra for å opprettholde selvilliten for et lite land i en komplisert og utfordrende tilværelse.

Samtidig kan vi risikere å møte oss selv i døren ved at debatten blir unyansert slik at vår selvforståelse altså ikke gir resonans hos andre land og aktører slik som vi forutsetter.

Pål Skedsmo, forsker ved Fridtjof Nansens Intitutt
psk@fni.no

Leif Christian Jensen, forsker ved Fridtjof Nansens Intitutt
lcj@fni.no

HARDT:

Når den norske euforiske begeistringen for nordområdene skal omsettes i praktisk politikk, kan realitetene fort bli en øvelse i kompromissvilje, skriver artikkelforfatterne. FOTO: SCANPIX

